

FN-magasinet

årgang 2 • nr 1 • 2008

Kan FN løse klimakrisen?
Side 4

Klimaendringer og sikkerhet
Side 8

UNEP – FNs miljøprogram
Side 14

FN-sambandet
United Nations Association of Norway

www.fn.no

Byenes tidsalder

2007 markerte et vendepunkt i verdenshistorien. For første gang bor over halvparten av jordas befolkning i by, og den enorme urbaniseringen vil fortsette i årene som kommer. Over én milliard mennesker lever i dag i slum.

Av Ingvild Øgstad

Når livet blir umulig å leve, setter mennesket seg i bevegelse. I håp eller desperasjon søker tusenvis av mennesker inn til byer verden over. Hver eneste dag. Verdens slum- og pappkasseboere var i 2007 kommet opp i over én milliard mennesker. Det er 200 ganger så mange som bor i hele Norge. Slumbeboerne lever under uverdige forhold og mangler tilgang på det aller mest grunnleggende, som ordentlig bolig, vann, toalett og elektrisitet.

Urbanisering av fattigdommen er et faktum, og særlig vil slumbefolkningen i Afrika og Asia vokse med rekordfart i årene som kommer. Faktisk regner FN med at hele 93 % av veksten vil skje i byer i fattige land. En ny bølge av megabyer og metabyer skyter fart i utviklingsland, som naturlig nok har dårlige forutsetninger for å ta imot en slik enorm vekst.

Kompleks fattigdom

Det å være fattig i en storby er de senere årene blitt verre enn å være fattig på landet, viser nye rapporter fra FNs bosetningsprogram, UNHabitat. Ifølge Habitat er problemene mange og sammensatte; ikke bare dør slumbeboerne tidligere enn sine fattige søsken på landsbygda, de blir oversett av internasjonale hjelpeorganisasjoner, de rammes i større grad av naturkatastrofer og de har liten eller ingen tilgang på helsetjenester, ►

Foto: FN-sambandet

Megabyer, som New York, har mer enn 10 millioner innbyggere.

Mathare-slummen utenfor Nairobi er en av Afrikas største og fattigste.

Foto: Antony Njuguna, Reuters

Foto: Antony Njuguna, Reuters

Slum

Område kjennetegnet ved mangel på tilgang til rent vann, toaletter, elektrisitet og veier. Er ofte overbefolket og plaget av store miljøproblemer.

Metodiske oppgaver på www.fn.no/fn-magasinet

utdanning, boliger, arbeid, rent vann og toaletter.

– Når mennesker befinner seg i en desperat situasjon, og ikke kan dekke grunnleggende behov for sine familier, hva gjør de da? Jo, de legger ut på vandring til der de ser det skjer noe, til byene. Vi er i dag vitne til den største folkevandringa i menneskets historie; nemlig til byene, sier Anne Stenhammer, tidligere statssekretær for utviklingsaker.

Et skur i slummen

Den økende migrasjonen det globale samfunnet ser i dag fører ikke bare til fremmedfrykt, rasisme og stengte grenser i rike land, men enorme utfordringer for regjeringer i fattige land. Nesten all migrasjon i verden skjer mellom land i sør, og mange ender opp med et uformelt skur i storbyslummen som det nærmeste de kommer til «et sted å bo».

– Fattige land har dårlige forutsetninger for å ta i mot den enorme urbane veksten som kommer i årene fremover. Bare tenk hva som kreves av infrastruktur for å møte behovene for vann, kloakk, elektrisitet og håndtering av søppel, sier samfunnsgeograf Kathrine Kjøsnes.

Verdens slumområder preges av kaos og manglende infrastruktur. FN mener blant annet at rundt halvparten av urbane boliger i utviklingsland ikke har kontrakt eller annen form for dokumentasjon på at de har rettigheter til å bo der de bor. Mange fattige har ikke engang

papirer på hvem de er og har naturlig nok vanskelig for å få sine grunnleggende rettigheter. Det er dessuten vanskelig å møte opp på et offentlig kontor hvis man verken har klær eller sko.

I mange slumområder er rettigheter til land et stort og komplekst problem som ofte går helt til toppen av samfunnet. Sterke samfunnskrefter tjener store penger på at de fattige ikke får rettigheter til jorda og husene de bor i, og som alltid der det tjenes store penger er forandring til de fattiges fordel en langsom og vanskelig prosess.

Samtidig er infrastruktur og byplanlegging en enorm utfordring for regjeringer i sør. Å bygge ut byene for å møte den enorme tilflyttingen vi ser i dag, krever store ressurser som stort sett er fraværende i fattige lands statsbudsjetter.

Det er dyrt å være fattig

I et av verdens store slumområder, utenfor Cape Town i Sør-Afrika, bor over én million mennesker i slumbebyggelse. Endeløse stier med skur på begge sider av motorveien. Her koster en 8 kvm brakke over 600 norske kroner i måneden. Det er mange penger i Sør-Afrika, særlig for et blikkskur uten vann og do. Slumbebyggelsen er ofte hele samfunn i seg selv, og mange av innbyggerne har aldri vært utenfor slumområdene.

Ifølge FN har vold og kriminalitet i byene økt de siste ti årene, og slumbeboerne er særlig utsatt. Mange av de rundt én milliard menneskene som i dag

bor i slum, lever i konstant frykt for å bli tvunget bort fra sine hjem, av huseiere, landeiere eller regjeringen. Flere og flere av dem som bor i by, blir også utsatt for kriminalitet og vold. Branner som legger store slumområder øde, er vanlig. Brannbiler kommer ikke inn, samtidig kommer ikke innbyggerne seg ut.

FNs år for do

Husker du hvordan det er å måtte utrolig tisse når det ikke er en do noe sted i nærheten? For nordmenn er dette en ulidelig og desperat følelse som fra tid til annen oppstår når man for eksempel er på juleshopping. Men visste du at over to og en halv milliard mennesker(!) mangler tilgang på ordentlig do? (Og i denne definisjonen ville en norsk utedo kommet inn under kategorien «luksus»).

– Å bli nektet adekvate sanitære forhold og tilgang på toaletter er den mest direkte og dehumaniserende konsekvens av fattigdom. Det å ikke ha mulighet til å gå på do fratrar de fattige deres verdighet, sier Anna Tibaijuka, eksekutivdirektør i UN Habitat.

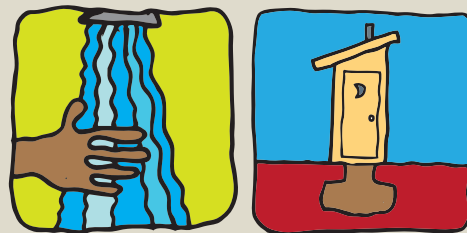
Store positive ringvirkninger

Ved kostnader på rundt 55 milliarder kroner kan man halvere andelen av menneske som lever uten toalett innen 2015, som verdens ledere har forpliktet seg til gjennom FNs tusenårsmål. Det tilsvarer mindre enn én prosent av verdens totale militære utgifter, en tredel av det vi bruker på flaskevann – eller

Foto: Khaled Abdullah Ali Al Mahdies, Reuters

INTERNATIONAL YEAR OF SANITATION

2008

det samme som europeere bruker på is i året.

Bedre tilgang til toaletter vil ha store ringvirkninger for verdens fattige. I dag dør et barn hvert 20. sekund på grunn av dårlig hygiene og sanitære forhold. I tillegg vil bedring i forholdene ha en positiv innvirkning på økonomisk vekst og bidra sterkt til fattigdomsreduksjon. Ifølge Verdens Helseorganisasjon (WHO) får man en økning på syv dollar for hver dollar man bruker på forbedring av sanitære forhold. Samtidig vil bedre kloakkhåndtering gi bedre drikkevannskilder. I dag går 200 millioner tonn avføring og annet avfall ubehandlet ut hvert år, noe som ødelegger for miljøet og forårsaker sykdom og forurensning. Dette kunne blitt brukt til bioenergi.

– Sanitære forhold gir privatliv, sikkerhet og verdighet, spesielt for kvinner og jenter. Å få toalett på skoler kan gjøre det lettere for jenter å fortsette utdanningen sin, spesielt i puberteten. I tillegg øker jo toalett komfort og sosial status, konkluderer Anna Tibaijuka.

Bærekraftige byer

I den ekstreme urbaniseringen verden står overfor, er det helt nødvendig å finne bærekraftige og miljøvennlige løsninger for den videre utviklingen. Byene er allerede den desidert største forbrukeren av energi og står for 80 % av alle utslipp av drivhusgasser. Å finne nye måter å transportere verdens byboere er en utfordring fra Oslo

og Hønefoss til Mumbai og Nairobi. Lokale og nasjonale myndigheter må satse mer på kollektivtrafikk, sykkelstier og renere drivstoff.

– Dette handler, som alt annet, om prioriteringer og politisk vilje. Og om hva slags urbane miljøer vi vil ha. Bare ett eksempel er New York. Da byen ble bygget, med Central Park som en stor grønn lunge, var New York fattigere enn de fleste utviklingsland er i dag. Det er ikke umulig å utvikle menneskevennlige og miljøfremmende byer, mener tidligere borgermester i Bogotá, Colombia, Enrique Peñalosa, som selv har drevet en storsatsing på kollektivtrafikk, gangstier og grønne lunger i Bogotá.

For å dra en norsk sammenligning til dette eksemplet, kan vi se på hurtigtogene som nå diskuteres mellom Norges største byer. Da Bergensbanen ble bygget i 1909, kostet det et helt statsbudsjett, og da hadde vi ingen oljemilliarder på bok. I dag vegrer politikerne seg for å bygge miljøvennlige høyhastighetstog som vil koste godt under 1/3 av statsbudsjettet.

Og det finnes mange gode grønne prosjekter for byutvikling. Over hele verden, fra Kina til Sverige og Colombia ser man «øko-landsbyer» og «øko-bydeler» bli bygget. Grønne boliger som er selvforsynt med miljøvennlig energi. Men, det trengs større innsats på strukturnivå for at det virkelig skal monne. ■

2008 er det internasjonale året for sanitære forhold.

- 42 000 mennesker dør hver uke av sykdommer som har sammenheng med dårlig vannkvalitet og mangel på sanitære forhold.
- Minst 2,6 milliarder mennesker (41 % av verdens befolkning) har ikke tilgang til toalett, eller noen form for enkle sanitære forhold.
- Tilgang til do har sterk sammenheng med nesten alle Tusenårsmålene, spesielt miljø, utdanning, likestilling og barnedødelighet. Uten å forbedre sanitære forhold vil vi ikke nå noen av Tusenårsmålene.

Les mer: <http://www.unsgab.org/iys2008/index.htm>

Ressurser:

UNHabitat, FNs bosetningsprogram: <http://www.unhabitat.org/>

Habitat Norge: en NGO som jobber med bosetningsspørsmål: <http://www.habitat-norge.org>

Utenriksdepartementet har nylig utgitt et politikddokument om byutvikling og internasjonalt samarbeid; «Byer – håp og utfordringer». Det kan bestilles hos: ebg@mfa.no